

УДК 341.234:342.724.037(477)

Політико-правові аспекти захисту прав національних меншин в Україні

О.В. ФЕДУНЬ, Н.І. ПАПІШ

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна,

E-mail: fedun_lesya@yahoo.com

Авторське резюме

Розглянуто основні категорії прав національних меншин, що проживають на території України. Проаналізовано політико-правові засади та законодавчі джерела забезпечення цих прав на рівні держави у відповідності з міжнародно-правовими стандартами. Розкрито особливості співробітництва України з міжнародними організаціями та державами-сусідами в сфері захисту прав національних меншин та регулювання міжетнічних відносин.

В Україні гарантії та захист прав національних меншин на законодавчому рівні відповідають світовим і європейським стандартам, створена система органів державного управління у сфері міжетнічних відносин, проте існує низка проблем, які необхідно розв'язувати на рівні парламенту, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. На сучасному етапі необхідно прийняти Закон про «Концепцію державної етнонаціональної політики України», визначити політико-правовий статус корінних народів, зокрема кримськотатарського, депортованих національних меншин і етнографічних груп українського етносу, налагодити ефективний механізм реалізації прав національних меншин в Україні та здійснювати моніторинг за дотриманням цих прав. Застосування відповідних заходів сприятиме запобіганню проявам конфронтації в українському суспільстві на етнополітичному та мовному підґрунті, недопущенню загострення міжетнічних відносин, забезпечить формування у громадян толерантного ставлення до осіб, що належать до національних меншин.

Ключові слова: національні меншини, права національних меншин, міжетнічні відносини, етнополітика держави, механізми захисту прав національних меншин, корінні народи.

Political and legal aspects of the protection of national minorities in Ukraine

O.V. FEDUN, N.I. PAPISH

Ivan Franko national university of Lviv, Lviv, Ukraine, E-mail: fedun_lesya@yahoo.com

Abstract

The article deals with the research of basic categories of the rights of national minorities that reside on the territory of Ukraine. Moreover, political and legal principles as well as legislative sources for securing these rights at the state level in accordance with the international legal standards are analyzed. The peculiarities of Ukraine's cooperation with international organisations and neighboring countries in the field of protection of the rights of national minorities and regulation of interethnic relations are investigated.

In Ukraine the guarantees and protection of the rights of national minorities at the legislative level comply with the world and European standards. The system of state administration bodies in the field of interethnic relations has been established but there are still some problems that need to be resolved on the Parliamentary level as well as on the level of executive agencies and local authorities. At the current stage it is necessary to adopt the law on «The Concept of National Ethnic Policy of Ukraine». Also, the political and legal status of indigenous peoples should be defined especially Crimean Tatars, deported ethnic minorities and some ethnographic groups of the Ukrainian ethnos. In addition, it is important to establish an effective mechanism for realization of the rights of national minorities in Ukraine and to ensure monitoring of the observance of these rights. Implementation of the appropriate measures would facilitate the prevention of confrontation in the Ukrainian society on the ethnic and political as well as language grounds. It would also promote the prevention of aggravation of interethnic relations and would ensure the formation of public tolerance to persons belonging to national minorities.

Key words: national minorities, rights of national minorities, interethnic relations, ethnopolitics of the state, mechanisms for protection of the rights of national minorities, indigenous peoples.

Постановка проблеми. У сучасному світі динамічно зростають міграційні рухи населення, наслідками яких є не лише соціально-економічні та безпекові проблеми, але й істотні зміни етнорелігійного складу суспільств приймаючих держав і відповідно загострення міжетнічних відносин у них. Яскравим прикладом цього є масштабна міграційна криза в Європі 2015 р., зумовлена масовим напливом до країн ЄС біженців із Близького Сходу та Африки. Від успіхів

у розв'язанні цих проблем залежатимуть міжетнічна злагода, безпека, стабільний розвиток окремих держав та ситуація в різних регіонах світу. Тому проблеми міжетнічних відносин, порушення прав національних меншин є надзвичайно актуальними та потребують формування виваженої етнополітики на рівні держав і координації зусиль усієї світової спільноти.

В Україні гарантії та захист прав національних меншин на законодавчому рівні відповіда-

© О.В. Федунь, Н.І. Папіш, 2016

ють світовим і європейським стандартам. Це неодноразово підтверджували експерти провідних міжнародних організацій. Базові права нацменшин закріплені в Конституції України, низці нормативно-правових актів, які ґрунтуються на міжнародно-правових документах. Проте існує потреба в удосконаленні законодавства, що регулює міжетнічні відносини та визначає механізми захисту прав національних меншин, немає контролю за виконанням прийнятих нормативно-правових актів, є проблеми з розробкою та фінансуванням державних і регіональних програм етнокультурного розвитку нацменшин, визначення політико-правового статусу корінних народів.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні за роки незалежності у процесі становлення інститутів громадянського суспільства, демократичної та правової держави поступово створювалися необхідні передумови для забезпечення всебічного розвитку національних меншин. Українські науковці досліджували різні аспекти проблеми захисту прав і свобод національних меншин, серед них політологи: О.В. Антонюк, І.М. Варзар, О.В. Картунов, І.О. Кресіна, І.Ф. Курас, Г.І. Луцишин, О.М. Майборода, О.М. Мироненко, П.І. Надолішній, М.І. Пірен, В.А. Ребкало, Ю.І. Римаренко, А.Г. Слюсаренко, В.Ф. Солдатенко, В.А. Чехович, Б.В. Чирко, Л.Є. Шкляр, М.О. Шульга, О.В. Шуба та ін., а також правники: М.М. Алмаші, О.М. Биков, В.А. Василенко, В.П. Колісник, В.О. Нікітюк, В.В. Мицик, М.П. Орзіх, В.Ф. Погорілко, Ю.І. Римаренко, О.Ф. Скакун, Ю.С. Шемшученко та ін. Водночас недостатньо дослідженими є практика та механізми застосування національного законодавства і виконання міжнародно-правових зобов'язань України щодо захисту прав нацменшин.

Мета дослідження. Незважаючи на достатню увагу до проблематики захисту прав національних меншин в Україні та проведений вітчизняними науковцями комплексний аналіз правового регулювання у цій сфері, потребує подальшого дослідження інституційна система захисту прав осіб, що належать до національних меншин і корінних народів. У контексті вивчення даної проблеми ми ставимо за мету дослідити сучасний стан виконання в Україні норм вітчизняного та міжнародного права у сфері захисту прав національних меншин, виробити певні рекомендації щодо забезпечення ефективного функціонування механізму взаємодії між органами державної влади та національно-культурними товариствами для формування у громадян толерантного ставлення до осіб, що належать до нацменшин, запобігання проявам конфронтації в суспільстві на етнополітичному, релігійному та мовному підґрунті, недопущення загострення міжетнічних відносин у державі.

Виклад основного матеріалу. Україна за етнічним складом населення належить не до полі-

етнічних (цей міф ще донині поширений), а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80 % території [1]. Частка державотворчого етносу становить майже 78 % населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер. За даними Всеукраїнського перепису населення (2001) державотворчий український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях (навіть у Луганській 58 % населення), лише в АР Крим, яка на сучасному етапі має статус тимчасово окупованої території, частка росіян перевищувала 50 %.

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно формувати власну політико-правову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародний досвід захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Надійною гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. Законом України «Про національні меншини в Україні» 1992 р. уперше законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [2]. Проте сьогодні на часі внесення певних змін до цього закону. Передусім потрібно надати чітке правове визначення термінів «корінні народи», «етнічні меншини», «мови меншин», «мовні групи населення», «місця компактного проживання меншин», «депортовані за етнічною ознакою особи» та ін.

«Захист прав національних меншин в Україні – це система принципів, норм, інституцій та заходів, спрямованих на забезпечення належної реалізації, запобігання порушенню і відновлення порушених прав національних меншин в Україні» [3, с. 5].

Українська держава на законодавчому рівні гарантує національним меншинам, що проживають на її території, основні категорії прав, зокрема [4, с. 272-273]: право на існування і збереження своєї ідентичності, рівну участь у державотворенні, збереження і розвиток культурної самобутності, політичні права, отримання фінансової допомоги, юридичного захисту стосовно спеціальних прав національних меншин та ін.

Національне законодавство в етнополітичній сфері є системою нормативно-правових документів, таких як: Конституція України (1996); Декларація прав національностей України (1991); Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про громадянство України» (1997), «Про засади державної мовної політики» (2012), «Про культуру» (2011) та ін.

Аналіз змісту національного законодавства свідчить, що у ньому закріплені найфундамент-

тальніші міжнародні права щодо захисту національних меншин. Україна як суб'єкт міжнародно-правових відносин імплемтувала міжнародні стандарти щодо захисту прав нацменшин у власне законодавство та державну етнополітику, послідовно використовує досвід зарубіжних країн у цій сфері. Ці стандарти, сформульовані у таких документах, як: Міжнародні пакти про права людини (1976); Документ Копенгагенської наради з людського виміру (1990); Європейська хартія регіональних мов або мов менши (1992); Декларація ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (1992); Рекомендації Ради Європи 1201 (1993); Віденська декларація та додатки до неї (1993); Рамкова Конвенція Ради Європи про захист національних меншин (1994); Резолюція ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (1995); Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996); Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (1998); Лундські рекомендації про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичному житті (1999) і ін.

З метою захисту прав національних меншин Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, зокрема: ООН та його структурними підрозділами (ЮНЕСКО, Міжнародною організацією з міграції, Міжнародною організацією праці), а також з ОБСЄ, Радою Європи, ЄС та ін., розвиває двосторонні відносини у цій сфері з окремими державами (Литвою, Польщею, Словаччиною, Молдовою, Німеччиною, Угорщиною, Румунією, ін.).

Україна намагається рішуче протидіяти дискримінації осіб за національною ознакою. Прийняття антидискримінаційного законодавства було однією із вимог з боку Європейського Союзу відповідно до Плану дій з візової лібералізації, який українська сторона отримала 22 листопада 2010 р. на саміті Україна – ЄС. На сучасному етапі організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації визначені Законом «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (6 вересня 2012 р., зі змінами, внесеними від 13 травня 2014 р.). У розділі 2-му (Ст. 9) цього закону визначено механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації [5]. Проте, як стверджують експерти, вищезгаданий закон не гарантує створення ефективного механізму захисту від дискримінації та, попри базовий характер, не передбачає внесення змін до інших законодавчих актів України. Тому громадські організації, зокрема Коаліція з протидії дискримінації в Україні та інші, які мають великий експертний потенціал та практичні напрацювання, наголошують на потребі внесення змін до чинного законодавства.

Значне місце в українському законодавстві відведене мовним правам національних меншин

(право вживати мову нацменшини приватно і публічно, у спілкуванні з державними установами, вивчати рідну мову, здійснювати навчально-виховний процес мовою меншини в школі та дошкільних установах). Важливим кроком у забезпеченні мовних прав нацменшин стала ратифікація підписаних Україною міжнародно-правових актів: 9 грудня 1997 р. прийнято Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин», 15 травня 2003 р. – Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Положення Хартії згідно зі Ст. 2 цього Закону застосовуються до мов найчисельніших національних меншин України, зокрема: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської. На жаль, до цього переліку не включено мов малочисельних національних (етнічних) меншин, які знаходяться під загрозою зникнення і справді потребують правового захисту та державної підтримки. З-поміж них є мови, включені до Червоної книги зникаючих мов ЮНЕСКО, зокрема: караїмська, русинська, роменська, ногайська, урумська і ін.

Така ситуація викликала гострі дискусії щодо становища і функціонування мов національних меншин, які виникли в українському суспільстві після ратифікації Хартії. До цього не було проведено ґрунтовного аналізу мовної політики в Україні та обґрунтування доцільності захисту тієї чи іншої мови. Під час застосування положень Європейської Хартії певну плутанину зумовили неточності перекладу українською мовою базових термінів («regional or minority languages», ін.). Це значною мірою вплинуло на визначення переліку мов, що потребують як державної підтримки, так і вибору механізмів реалізації положень Хартії.

Відповідно до вищезгаданих міжнародних документів 3 липня 2012 р. прийнято Закон України «Про засади державної мовної політики», окремі статті якого суперечать Конституції, бо надають місцевим радам право визнавати регіональними мови частини громади, тоді як застосування мов є питанням загальнодержавного значення, а не місцевого, і визначається виключно законом. Закон є дискримінаційним у відношенні до мов національних меншин, вживаних в Україні, які не потрапили у перелік із 18-ти мов, які можуть претендувати на статус регіональних чи мов нацменшин. Через це у липні 2014 р. 57 депутатів Верховної Ради України звернулися до Конституційного Суду з поданням визнати цей закон неконституційним, проте остаточного рішення дотепер немає. Отже, цей закон породжує багато правових суперечок, створює умови, за яких знання «державної мови» не є необхідним. Тому існує потреба вдосконалення мовної політики України,

але поки що це питання не включене до порядку денного центральних органів державної влади.

Представники національних меншин мають право на участь у політичному житті України. Згідно з чинним законодавством до цих прав належать: право на створення власних громадських організацій та участь у міжнародних організаціях; можливість впливати на прийняття державних рішень; право на представництво членів національної меншини в органах влади; право на свободу думки відповідно до своїх філософських, політичних, релігійних та інших переконань. Проте на практиці поки що недостатньо дієвих механізмів із реалізації окремих із цих прав.

Політичне представництво національних меншин у законодавчій та виконавчій гілках влади, органах місцевого самоврядування частково здійснюється через постійно діючі комісії з питань міжнаціональних відносин і дорадчі органи, що складаються з представників етнічних спільнот.

До політично найактивніших в Україні належить польська національна меншина. За інформацією дипломатів Республіки Польща на території нашої держави діють понад 250 польських осередків, які об'єднуються у центрі та на сході найчастіше навколо Спілки поляків в Україні, на заході – навколо Федерації польських організацій в Україні. Прикладом реалізації їхніх політичних прав є зареєстрована у жовтні 2014 р. політична партія польської національної меншини. Її офіційна назва – Політична партія Солідарність, а членами є етнічні поляки – громадяни України, які мають за мету представляти та захищати свої інтереси як у політичній, так і культурно-просвітницькій сфері нашої держави.

Ще одне право, гарантоване Українською державою її громадянам, що належать до різних етнічних спільнот, – це право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання. З 1991 р. в Україні створено 778 національно-культурних товариств, із яких 28 мають всеукраїнський статус. Найчисельніші з них: російське, єврейське, польське, угорське, грецьке, болгарське та ін. Всі вони входять до Асоціації національно-культурних об'єднань України, мета якої – забезпечення прав національних меншин на рівні європейських і міжнародних стандартів.

Україна докладає зусиль щодо захисту прав і сприяння всебічному розвитку нацменшин, що проживають на її території. Наприклад, у контексті виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму України з ЄС у частині комплексної інтеграції ромів в українське суспільство 8 квітня 2013 р. (Міжнародний день ромів) підписано Указ Президента України №201/2013, яким схвалено Стратегію захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 р. Її

метою є «визначення засад захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини шляхом забезпечення рівних прав і можливостей для її участі в соціально-економічному та культурному житті держави, а також активізації співпраці з громадськими об'єднаннями ромів» [6]. Стратегія передбачає створення умов для покращення становища ромів України в таких сферах, як: правовий захист, соціальний захист і зайнятість, освіта, охорона здоров'я, житлово-побутові умови, а також у сфері культури й інформації.

Дієвим механізмом співробітництва України з державами-сусідами у сфері правового захисту національних меншин є двосторонні міжурядові комісії, зокрема: Змішана українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин (створена 1991 р.); Міжурядова українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури (1995 р.); Змішана міжурядова українсько-румунська комісія з питань забезпечення прав національних меншин (1998 р.). Їхня головна мета – координація діяльності міністерств і відомств держав-сусідів щодо забезпечення прав нацменшин, відповідно угорської, словацької та румунської на території України та української на території Угорщини, Словаччини і Румунії. Вони займаються організацією комплексу заходів між країнами для забезпечення прав національних меншин, сприяють створенню необхідних соціально-економічних і інших умов для збереження та розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності [7].

У грудні 2015 р. уряд прийняв рішення про створення Міжурядової українсько-німецької комісії зі співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні. Правовою основою її діяльності є «Угода між Україною і Федеративною Республікою Німеччина про співпрацю у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні» (1996).

Завдяки роботі двосторонніх міжурядових комісій досягнуто значного поступу у сфері захисту прав та інтересів національних меншин. Сьогодні українській владі необхідно активізувати роботу зі створення низки нових змішаних міжурядових комісій з тими державами, в яких проживають етнічні українці. Відносини з Польщею у цій площині регулює «Угода про принципи співробітництва між Україною та Республікою Польща по забезпеченню прав національних меншин» (1 лютого 1994 р.). За угодою сторони гарантують етнічним полякам на території України та українцям у РП політичні, соціальні, економічні, культурні права і свободи у відповідності з загальновизнаними міжнародними стандартами у галузі прав людини (Ст. 2) [8].

У своїй етнополітиці Україна та Польща враховують законні інтереси нацменшин, вживають необхідних заходів (законодавчих, адміні-

стративних, ін.) для збереження їхньої етнічної, мовної, культурної та релігійної самобутності, діють з метою недопущення на своїй території дискримінації осіб за етнічною приналежністю. Пріоритетом української етнополітики є збереження не лише етнічних ознак, але й чисельності нацменшин, зокрема польської. Відповідно до «Державної програми відродження й розвитку освіти національних меншин України» розроблені навчальні плани та програми для освітніх осередків із польською мовою викладання. Педагогів для шкіл із викладанням польської мови навчають у 15-ти вузах країни, з-поміж них: Львівському національному університеті імені Івана Франка, Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Тернопільському і Житомирському педагогічних університетах та ін.

Досвід України щодо захисту прав національних меншин використовують інші країни. Наприклад, досвід із впровадження пілотного проекту програми Ради Європи «Освітня політика та національні меншини» використовували у Вірменії, Азербайджані, Білорусі, Грузії та Молдові. У нашій країні цей проект реалізовано в 2000 – 2001 роках, тоді проводили міжнародні семінари, зокрема «Освітні права національних меншин», на якому обговорювали стан виконання в Україні рекомендацій експертів Ради Європи.

Механізм реалізації прав національних меншин досить складний. Його головними елементами є: система законодавчих актів, які закріплюють правовий статус національних меншин; система міжнародно-правових актів щодо статусу нацменшин, підписаних і ратифікованих Україною; система державних органів й установ, які здійснюють контроль за дотриманням чинного законодавства; система громадських організацій і рухів, які сприяють задоволенню етнокультурних потреб національних меншин; спеціальні фонди розвитку та цільові програми їх етнокультурного відродження [9, с. 147].

Реалізація політичних, соціальних, економічних прав нацменшин України здійснюється на загальнодержавному, регіональному та територіальному рівнях. Громадяни України, які належать до національних меншин, можуть вільно обирати форми здійснення прав, що надаються їм чинним законодавством, і реалізувати їх або особисто, або ж через відповідні державні органи та громадські організації національно-культурного спрямування.

У парламенті створено Комітет Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. У системі центральних органів виконавчої влади працює Департамент у справах релігій і національностей Міністерства культури України (до 2010 р. Державний комітет України у справах національностей та релігій), у структурі якого є відділ національних меншин України та україн-

ської діаспори. При Кабінеті Міністрів України 4 червня 2014 р. утворено Раду міжнародної злагоди та введено посаду Урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики. На рівні обласних державних адміністрацій діють департаменти з питань культури, національностей та релігій. У всіх регіонах функціонують різноманітні громадські національно-культурні організації, товариства, центри, клуби, земляцтва. Зазначимо, що неодноразові реорганізації органів державної влади, що регулюють міжетнічні відносини, досить часто вкрай негативно впливають на ефективність захисту прав національних меншин на регіональному рівні. Органи державної влади О.М. Биков поділяє на дві групи. До першої групи належать органи державної влади, діяльність яких спрямована на гарантування захисту прав і свобод усіх громадян України, а до другої – спеціалізовані державні установи, діяльність яких спрямована на забезпечення гарантій захисту прав і свобод національних меншин [10].

Загалом існуюча в Україні система державного управління у сфері міжетнічних відносин є досить розгалуженою, проте не відповідає сучасним вимогам забезпечення прав національних меншин. Тому об'єктивно необхідним насаперед є прийняття Закону України «Про Концепцію державної етнонаціональної політики України» з метою захисту прав усіх суб'єктів етнонаціональних відносин, задоволення їхніх культурно-освітніх потреб, забезпечення міжетнічної злагоди, консолідації українського народу навколо державотворчої нації.

Упродовж усіх років існування незалежної України невирішеною залишилася проблема, пов'язана з поверненням, матеріальним забезпеченням та визначенням статусу осіб, депортованих за етнічною ознакою з території УРСР на підставі розпоряджень державних органів колишнього СРСР, зокрема: корінних народів (кримських татар, кримчаків), окремих національних меншин (кримських греків, болгар, вірменів), етнографічних груп українського етносу.

Конституційні права кримських татар порушувалися в минулі роки. Про це неодноразово заявляли високопосадовці з ЄС та ОБСЄ. Вже після анексії Криму ситуація ще більше ускладнилася, кримські татари зазнають різних форм дискримінації, переслідувань, до них застосовують насилля, вибіркове правосуддя, багато осіб зникли безвісти. Верховна Рада України 20 березня 2014 р. ухвалила заяву щодо гарантій прав кримськотатарського народу у складі Української держави. З метою забезпечення дотримання його конституційних прав у листопаді 2014 р. призначено Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу М. Джемілева, 12 листопада 2015 р. Верховна Рада України прийняла постанову, в якій визнала депортацію кримських татар у 1944 р.

геноцидом, 25 листопада 2015 р. парламент доручив урядові розробити законопроект про статус кримськотатарського народу як корінного народу України.

Проблемою дотримання прав людини в тимчасово окупованій Кримській АР цікавляться міжнародні організації. 4 лютого 2016 р. Європейський парламент прийняв резолюцію, в якій закликав Росію демілітаризувати Крим, припинити його окупацію та переслідування там кримських татар і українців.

На законодавчому рівні корінними народами в Україні необхідно визнати не лише кримських татар, але й караїмів і кримчаків. Остаточне визначення їхнього статусу закріпить правові гарантії на повне здійснення всіх прав людини і основоположних свобод осіб, що належать до корінних народів, визнаних нормами міжнародного права. Для цього Верховна Рада повинна прискорити розгляд законопроекту про внесення змін до Закону України «Про національні меншини в Україні», проектів Закону України «Про статус кримськотатарського народу» та Закону України «Про права корінних народів України», прийняти Закон України «Про Концепцію державної етнонаціональної політики України».

На сучасному етапі необхідно посилити увагу з боку як центральних, так і місцевих органів влади до проблем захисту прав національних меншин України з метою запобігання проявам конфронтації в суспільстві на етнополітичному, релігійному та мовному підґрунті, недопущення загострення міжетнічних відносин. Уповноважені в цій сфері органи повинні здійснювати моніторинг за дотриманням прав нацменшин в Україні, вживати відповідних заходів для формування у громадян толерантного ставлення до осіб, що належать до нацменшин, біженців і переселенців з АР Крим та східних областей держави. На рівні адміністративно-територіальних одиниць України для ефективного функціонування механізму взаємодії між органами державної влади та національно-культурними товариствами потрібно вживати дієвих заходів,

зокрема: створити інформаційні бази даних про національні меншини регіону; сприяти активній участі їхніх представників у громадсько-політичному житті регіону; у бюджетах областей, міст і районів передбачити видатки на фінансування культурно-освітніх потреб нацменшин; забезпечити необхідні умови для розвитку засобів масової інформації громадських організацій національних меншин; надавати підтримку в організації та проведенні культурно-просвітницьких заходів національно-культурних товариств; проводити періодичні зустрічі очільників облдержадміністрацій, міст і районів з представниками національно-культурних товариств із питань забезпечення прав національних меншин, міжетнічних відносин та ін.

Висновки. Україна посідає одне з провідних місць в Європі з огляду на гарантування та відображення основних категорій прав національних меншин у чинному законодавстві, імплементації міжнародних стандартів захисту прав нацменшин. Проте, незважаючи на відповідність міжнародно-правовим нормам у цій сфері, деякі норми українського законодавства все ще залишаються певною мірою декларативними, оскільки не передбачають створення дієвих механізмів забезпечення окремих прав національних меншин. Дотепер актуальними в Україні залишаються проблеми фінансової підтримки програм розвитку нацменшин, збереження етнічної ідентичності та історичного середовища їхнього існування та ін.

Міжнародне співробітництво України, прийняття нової концепції національної етнополітики, внесення відповідних змін до чинного українського законодавства та вдосконалення інституційної системи захисту прав національних меншин, ефективна взаємодія центральних і місцевих органів влади з національно-культурними товариствами, належне фінансування цільових програм їхнього етнокультурного розвитку, забезпечить реалізацію різних категорій прав національних меншин і корінних народів України, сприятиме гармонізації міжетнічних відносин у державі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики: Монографія / М.С. Дністрянський. – Львів: Літопис; Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 56-65.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>. – Назва з екрана.
3. Алмаші М.М. Захист прав національних меншин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / М.М. Алмаші; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 19 с.
4. Антонюк О.В. Основи етнополітики: Навч. посібник / О.В. Антонюк. – К.: МАУП, 2005. – 432 с.
5. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> – Назва з екрана.
6. Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/201/2013>. – Назва з екрана.
7. Попок А.А. Діяльність змішаних міжурядових комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин / А.А. Попок // Актуальні проблеми державного управління. – 2010. – № 1. – С. 84-97.

8. Угода про принципи співробітництва між Україною та Республікою Польща по забезпеченню прав національних меншин (01.02.1994) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_194. – Назва з екрана.
9. Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
10. Биков О.М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: монографія / О.М. Биков. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 354 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016

REFERENCES:

1. Dnistrianskyu, M.S., 2006. Etnopolitychna geografia Ukrainy: problemy teorii, metodologii, praktyky: Monografia.[Ethnopolitical geography of Ukraine: problems of theory, methodology, practice: Monography], Lityps; Vyd. Tsentr LNU imeni Ivana Franka, 56-65, Lviv (in Ukrainian).
2. Zakon Ukrainy «Pro natsionalni menshyny Ukrainy» [The Law of Ukraine «On National Minorities in Ukraine»]. Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12> (in Ukrainian).
3. Almashi, M.M., 2004. Zahyst prav natsionalnyh menshyn v Ukraini [The protection of the rights of national minorities in Ukraine], Kyiv (in Ukrainian).
4. Antoniuk, O.V., 2005. Osnovy etnopolityky: Navch. pos. [The basics of ethnopolicy], MAUP, Kyiv (in Ukrainian).
5. Zakon Ukrainy «Pro zasady zapobigannya ta protydii dyskryminacii v Ukraini» [The Law of Ukraine «On Principles of Prevention and Combating Discrimination in Ukraine»], Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy 32, 2013, 412 (in Ukrainian).
6. Stratehiya zakhystu ta intehratsiyi v ukraiyins'ke suspil'stvo roms'koyi natsional'noyi menshyny na period do 2020 r. [Strategy of the protection and integration of the Roma minority into the Ukrainian society for the period until 2020]. Regime to access: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/201/2013>. (in Ukrainian).
7. Popok, A.A., 2010. Diyalnist zmishanyh mizhuriadovyh komisii z pytan zabezpechennia prav osib, yaki nalezhat do natsionalnyh menshyn [Activities of the mixed intergovernmental commissions on issues concerning the ensurance of the rights of persons, that belong to national minorities], Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia 1, 84–97. (in Ukrainian).
8. Uгода pro printsypy spivrobitnytstva mizh Ukrainoyu ta Respublikoyu Polsha po zabezpechenniu prav natsionalnyh menshyn (1.02.1994). [Agreement on the principles of cooperation between Ukraine and the Republic of Poland in order to ensure the rights of national minorities]. Regime to access: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_194 (in Ukrainian).
9. Konstytutsiynе pravo Ukrainy [Constitutional law of Ukraine], Pravo, 2008, Kharkiv (in Ukrainian).
10. Bykov, O.M., 2001. Konstytutsiyno-pravoviy status natsionalnyh menshyn v Ukraini: monografia [Constitutional and legal status of national minorities in Ukraine: monography], In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskogo NAN Ukrainy, 2001, Kyiv (in Ukrainian).

Федунь Олександра Василівна – кандидат географічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79000, м.Львів, вул. Січових Стрільців, 19
E-mail: fedun_lesya@yahoo.com

Папіш Наталія Іванівна – кандидат політичних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79000, м.Львів, вул. Січових Стрільців, 19
E-mail: prime.writer1@gmail.com

Fedun Oleksandra Vasyliivna – PhD in geographical science, associate professor
Ivan Franko national university of Lviv
Address: 19, Sichovyh Strilciv Str., Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: fedun_lesya@yahoo.com

Papish Nataliya Ivanivna – PhD in political science, associate professor
Ivan Franko national university of Lviv
Address: 19, Sichovyh Strilciv Str., Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: prime.writer1@gmail.com